

СЛОВАЧКА НА ПУТУ ВИРТУЕЛНЕ КУЛТУРЕ

Сажетак

У оквиру Националног пројекта DIKDA (Digital Library and Digital Archives), који представља највећи пројекат у Словачкој, а по свом обиму и сложености, и јединстване у Европи, Национална библиотека Словачке дигитализовала је своје фондове и самим тим ушла у ред великих европских библиотека које се баве чувањем и ширењем своје националне културе.

Главни циљ пројекта је био дигитализација више од 2,5 милиона јединица библиотечке грађе као и доступност драгоценим колекцијама Националне библиотеке Словачке и архивске грађе Словачког Националног Архива у дигиталном облику.

Крајњи циљ пројекта представља дигитализација целокупног словачког фонда, односно свега што је издато у Словачкој, дела словачких аутора као и преводи дела словачких аутора или дела која на било који други начин репрезентују словачку националну баштину. Половину јединица библиотечке грађе чини издавачка продукција Словачке као што су књиге, новине и часописи, чланци, карте и разгледнице а други половину чини архивска грађа Словачког националног архива који је партнер у овом пројекту. Овај обиман и значајан посао обављен је у Центру за конзервацију и дигитализацију који припада Националној библиотеци Словачке, а налази се у посебној згради у месту Врутка. DIKDA каталог омогућава претраживање дигиталних збирки Словачке националне библиотеке и пружа могућност приступа пуном тексту дигиталних збирки. Пројекат дигитална библиотека и дигитални архив омогућава дугорочну заштиту писане словачке баштине и једноставан приступ фондовима и свакако искорак на пољу виртуелне културе Словачке.

Кључне речи: Словачка национална библиотека, Словачки национални архив, дигитализација, slovakiana.sk, национална културна баштина

Увод

Slovenska narodna kniznica - SNK (Национална библиотека Словачке) се налази на северу Словачке, на граници према Пољској, у мирном

градићу Мартин. Мартин је кроз историју Словачке представљао културно, историјско, научно и информационо средиште Словачке. У 19. веку је постао културни центар Словачке. У њему се поред Словенске народне књижнице налазе, стара зграда Матице словенске, Словачки народни музеј и позориште. Град је окружен планинским венцима Велике и Мале Татре. У Мартину се налази и Медицински факултет, део Универзитета Коменског. Национална библиотека Словачке основана је 1863. године када и Матица словенска. Зграда Матице словенске је измештена у Братиславу 2000. године, где се налази и Универзитетска књижница. Братислава постаје културни и административни центар. За разлику од Матице словенске, зграда Словачке националне библиотеке је остала у Мартину, а њени фондови, захваљујући пројекту дигитализације напустили су оквире Мартина и постали су доступни корисницима широм Словачке. Издвојена из центра Мартина, зграда је смештена на мирној узвишици изнад града. Архитектонски, библиотека се налази у згради која изграђена у време социјализма, који је био присутан на овим просторима јако дуго. Унутрашњост зграде обилује бројним канцеларијама и магацинима који се налазе изнад земље на спратовима, што је врло занимљиво и необично решење за магацински простор. Из библиотеке се пружа диван видик на богату и бујну природу која окружује библиотеку. Библиотека је депозитна, чува и складишти целокупну издавачку продукцију Словачке као и страну литературу коју Словачка набавља. Поред ове важне улоге, библиотека је преузела улогу координатора развоја библиотечког система Словачке и модернизације информационог система. Национална библиотека Словачке директно сарађује са словачким и међународним институцијама које раде на решењима модернизације библиотечког и информационог система преко међународних пројеката.

Пројекти Националне библиотеке Словачке

Пројекат KIS3G (Kniznicno-informacny system tretej generacie)

Један од пројеката који је формиран с обзиром на идеје Светског самита информационог друштва (WSIS – World Summit on the

Information Society) је пројекат треће генерације националног библиотечког и информационог система KIS3G. Започео је са радом 2002. године. Он повезује библиотеке које су добровољно одлучиле да прихвате интегрисани библиотечки информациони систем по називом Virtua који подразумева коришћење формата MARC 21 и AACR2 каталошка правила. Словачка национална библиотека је набавила за словачке библиотеке Virtua верзију 43.1 од америчке компаније VTLS (Virtua library system). Учешће библиотека у пројекту KIS3G је одређено законом и могуће је за све библиотеке које се финансирају из јавних фондова. Овај заједнички апликациони софтвер користи ORACLE базу података и могу да га користе све библиотеке чији је оснивач Министарство културе. Сачињен је на принципима доступности, принципима стандардизације, коришћења интернета и принципима сарадње међу библиотекама. i mogu da ga koriste sve biblioteke ciji je osnivaц Ministarstvo kulture. Корисници пројекта KIS3G су Словачка национална библиотека то јест веб портал каталога и колекција словачких библиотека који је доступан на www.kis3g.sk и Memoria slovacа то јест веб портал словачке културне бштине доступне на www.memoria.sk.

Циљ пројекта је стварање јединственог и стандардизованог окружења, да се омогући доступност научног и културног наслеђа кроз базе података. Све то ће побољшати научни и информациони сервис.

Национални пројекат DIKDA

DIKDA национални пројекат је највећи пројекат дигитализације у оквиру Оперативног програма информационо друштво (Operational Programme Information Society – OPIS) који је заснован на стварању инклузивног информационог друштва као средства за развој високе и снажне економије базиране на знању.

У оквиру Националног пројекта DIKDA (Digital Library and Digital Archives), који представља највећи пројекат дигитализације у Словачкој и јединствен у Европи, Национална библиотек Словачке дигитализовала је своје фондове и ушла у ред великих европских библиотека које се баве очувањем и ширењем своје националне културе.

Главни циљ пројекта је био дигитализација више од 2.5 милиона јединица библиотечке грађе и приступачност драгоценим колекцијама Националне библиотеке Словачке и архивске грађе Словачког националног архива у дигиталном облику. Крајњи циљ пројекта је дигитализација целокупног фонда, односно свега што је издато у Словачкој: дела словачких аутора која су преведена на стране језике или дела која на било који начин презентују словачку националну баштину. Половину јединица библиотечке грађе чини издавачка продукција Словачке и то књиге, новине и часописи, чланци, карте и разгледнице а другу половину чини архивска грађа Словачког националног архива, партнера у овом пројекту. Циљ дигитализације у Словачкој националној библиотеци су и архиви Министарства културе словачке социјалистичке републике од године 1969-1989. Сматра се да ће око 30% дигитализованих објеката бити слободно доступно јавности. Тај проценат, наравно може бити и већи, али мора бити у складу са релевантним законодавством. Планирано је да ће се по окончању овог пројекта јавности бити доступни не само библиографски записи архивске и библиотечке грађе, већ и комплетан текст ове грађе.

Дигитализација

Пројекат дигитализације је отпочео 2000. године. Први део пројекта завршен је у новембру 2015. године, а наставиће се до 2020. године са смањеним обимом посла и бројем оператера. Овај пројекат је финансиран од стране Европске Уније, Европског фонда за регионални развој (European Regional Development Fund) и у њега је уложено око 42 милиона евра. Центар за конзервацију и дигитализацију који припада Националној библиотеци Словачке налази се у месту Врутка у згради специјално преуређеној и потпуно прилагођеној за потребе дигитализације. На овом великом пројекту је радило око 150 радника. Запослени у Народној библиотеци Словачке су били такође повучени са својих радних места и ангажовани на овом пројекту. Радило се у три смене све док први део посла није приведен крају. У првом циклусу на дигитализацију су слате периодичне публикације.

Библиотека грђа се из магацина Словачке националне библиотеке допремала у безбедним сефовима у Врутку. Обезбеђен је њихов мониторинг, захваљујући систему “workflow”, који прати сваку библиотечку јединицу од њеног измештања из магацина преко процеса дигитализације и њеног повратка у магацин. Свака јединица библиотечке грађе је морала бити регистрована у систему, прегледана, очишћена и припремљена за дигитализацију. Сама дигитализација се састоји из неколико корака и пролази кроз одређена одељења у згради Врутке.

Први корак је допремање библиотечке и архивске грађе, која прво стиже и третира се у Одељење у коме се врши припрема за дигитализацију. Ту се књиге чисте на два начина: оне новије се чисте машински а старије књиге и књиге у лошијем стању се ручно чисте. Други корак је допремање књига у Одељење квалитета у ком се лабораторијски испитује хемијски састав папира, промене на папиру, биолошка контаминираност и издржљивост папира, старење папира. У овом одељењу књиге се задржавају зависно од потребе.

Следећи корак је допремање књига у одељење у коме се библиотечка грађа скенира. Зависно од врсте, изгледа, стања и сличних критеријума прво се врши основна селекција грађе за скенирање и одлучује да ли је публикација за мануелни или аутоматски скенер. У овом одељењу се налазе 24 скенера: скенер за старије вредне књиге, скенер за дебеле и старе књиге, потпуно аутоматски скенер – веома добар за старе књиге, скенер за мапе, постере и новине, потпуно мануелни скенер за масовну продукцију. Потпуно аутоматски скенер уз помоћ вакума окреће странице а оператер за екраном само проверава квалитет одрађеног. Овај тип скенера се користи за нове књиге у добром стању и његове перформансе подржавају 1500-3000 страница по сату без оператора. Вечкови аутоматски скенери су за књиге које због повезаности не могу бити отворене за 180 степени. Иако највећи део посла у овом одељењу одрађују машине без контроле запослених, овај посао не би био завршен како треба.

После скенирања се врши контрола скенираног, она се обавља на немачком софтверу - doc works програму. Основни кораци ове контроле који се раде у овом програму су import, opsecawe, zoning,

structure step и output. rade u ovom programu su import, opsecanje, zoning, structure step i output. Запослени у овом одељењу имају важан задатак да провере рад машине и исправе све грешке које настану током ових процеса.

У Одељењу конзервације се обавља рестаурација књига и враћање оштећених књига у првобитан облик. У овом одељењу покушавају да врате изглед књига из времена коме су припадале.

DIKDA каталог

Омогућава читаоцима претраживање дигиталних збирки Словачке националне библиотеке и пружа могућност приступа пуном тексту дигиталних докумената. DIKDA је доступан на адреси <http://dikda.snk.sk/> а претраживање се одвија кроз категорије које се односе на монографске публикације, серијске публикације и чланке. Приступ каталогу имају корисници у самој библиотеци и корисници ван ње, значи даљински приступ. Претраживање каталога пружа различите могућности за кориснике који претражују у просторијама библиотеке и за оне који претражују ван просторија библиотеке.

Закључак

Дигитализација библиотечке и архивске грађе и њихова on-line доступност омогућава лакши приступ свим корисницима. Модерна времена и бржи начин живота постављају захтеве и у образовању. Савремени човек тражи брзи проток информација на даљину. Доступност фондова Словачке националне библиотеке, на тај начин, омогућава ширење знања, културе и уметности. Поред овог важног задатка овај пројекат има већи и важнији задатак. Пројекат дигитална библиотека и дигитални архив омогућава дугорочну заштиту писане словачке баштине и свакако представља искорак на пољу виртуелне културе Словачке. Овим путем ширења и доступности културне баштине треба да крене и наша земља.

Литература

KATUŠČÁK, Dušan. The Slovak National Library. U Alexandria. Vol. 19, no. 2 (2007), str. 95-108.

KATUŠČÁK, Dušan. The Slovak National Library. Martin : Slovenská národná knižnica, 2009.

www.snk.sk

Jasmina Vukanić

Nataša Goranović-Prlja

National Library of Serbia

SLOVAKIAN CULTURE VIRTUAL JOURNEY

Summary

National project DIGDA (Digital Library and Digital Archives) represents the largest digitalization project in Slovakia and it is unique in Europe. The National Library of Slovakia has digitalized its funds and with that has become one of the few larger European libraries, which conserves and spreads their national culture.

One of the main goals of the project was the digitalization of more than two and a half million materials, and accessibility to the valuable collections of the National Library of Slovakia. Another goal is to archive materials of the Slovakian National Archive in digital form. The final goal of the project is to eventually digitalize the entire Slovakian work ever made (Slovakian authors, translated works and anything that represent national heritage in any way).

Half of the documents consist of the library material like books, newspaper, articles, maps, and postcards, while another half is material from Slovak National Archive. Project lasted tree years in which time Slovakian Library was digitalized. The complete digitalization will be finished by 2020.

This complex and very important work was done in the Center for Conservation and Digitalization, which is a part of the National Library of Slovakia. The Center is located in a different building, in a small place called Vrutky. More than hundred people were involved in this important project. Many National Library employees were pulled from their regular jobs to work full time on this project.

The process of digitalization is consisted of two parts: Preparation of materials for the digitalization and process of digitalization by itself. The first part is mechanical cleaning of the materials. This can be accomplished by special machines or by hands. Second part is digitalization of those materials either through machine or by hands.

The digitalization of archived materials has two steps. First is conservation of the archived materials (consolidation and reparation of any damaged materials). When the conservation is done than digitalization is starting. Through the DIKDA catalog you can easy access all of the data of the Slovakian National Library that has been digitalized.

Project DIKDA is allowing long term conservation of the written Slovak culture and easy access to it anywhere in the world. It is also a big step in the virtual culture of the Slovakia.

Key words: DIKDA, The National Library of Slovakia, The Slovakian National Archive, digitalization, www.slovakiana.rs, national cultural heritage